SISÄMINISTERIÖ **Lausunto** **HE 41/2017 vp**
Rajavartio-osasto
Hallitusneuvos Ari-Pekka Koivisto
Lainsäädäntöneuvos Jaana Heikkinen 5.10.2017

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI RIKOSTORJUNNASTA RAJAVARTIOLAITOKSESSA JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 41/2017 vp)

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa. Lakiin siirrettäisiin nykyisin rajavartiolaissa olevat rikostorjuntaa koskevat säännökset. Rajavartiolaitoksen rikostorjuntaan ei esitetä merkittäviä muutoksia. Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimivaltuuksia koskevat säännökset on tarkoitus saada selkeämmäksi ja täsmällisemmäksi kokonaisuudeksi. Lisäksi tarkoituksena on erityisesti luopua salaisen tiedonhankinnan ja salaisten pakkokeinojen toimivaltuuksien viittaussäännöksistä ja kirjoittaa toimivaltuudet auki.

Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan painopiste on Schengen-ulkorajan ylittävässä liikenteessä. Lisäksi Rajavartiolaitos huolehtii toiminnassaan havaitsemistaan muista tavanomaisista epäillyistä rikostapauksista, joiden tutkintaan se on toimivaltainen (muun muassa liikenne- ja vesiliikennejuopumukset, metsästys- ja kalastusrikokset).

Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluviin rikoksiin lisättäisiin merilain 20 luvussa rangaistavaksi säädetyt teot sekä meriteiden sääntöjen ja sisävesisääntöjen rikkominen. Tutkittavat rikokset olisivat muun muassa liikenneturvallisuuden vaarantaminen meriteiden sääntöjä rikkomalla ja merilain mukaisesti rangaistavat merikelpoisuudesta huolehtimisen laiminlyönti tai hyvän merimiestaidon laiminlyönti. Merialueella vesiliikenteen valvontaa suorittaa pääasiassa Rajavartiolaitos. Rajavartiolaitos voi kuitenkin suorittaa esitutkinnan vain jos kyseessä on epäilty vesiliikennelain säännöksien rikkominen. Tämä tarkoittaa esitutkintojen siirtämistä poliisille samoin kuin virka- ja tutkinta-apupyyntöjä viranomaisten välillä. Rajavartiolaitoksen ehdotettu tutkintavaltuus on tarpeen viranomaistoiminnan tehostamiseksi ja tarpeettomien toimenpidepyyntöjen välttämiseksi. Rajavartiolaitoksen toimivaltuus tutkia merilain 20 luvussa tarkoitettuja rikoksia sekä meriteiden sääntöjen ja sisävesisääntöjen rikkomista olisi poliisin kanssa rinnakkainen.

Esityksen mukaan Rajavartiolaitos voisi nykyistä laajemmin valvoa tieliikennelain noudattamista rajanylityspaikoilla. Nykyään Rajavartiolaitos valvoo rajanylityspaikoilla lähinnä kuljettajien ajokuntoisuutta ja ajoneuvojen liikennekelpoisuutta. Muissa rajanylityspaikoilla tapahtuvissa tieliikennelain säännösten rikkomisissa Rajavartiolaitoksen on pyydettävä poliisilta virka-apua tai poliisilta pyyntöä, että Rajavartiolaitos tekee sakotuksen. Tämä ei ole perusteltua viranomaisresurssien tarkoituksenmukaisen käytön kannalta. Jatkossa Rajavartiolaitos valvoisi etenkin liikennesääntöjen ja liikenteen ohjauslaitteiden noudattamista rajanylityspaikoilla.

Rajavartiolaitoksen käytössä olevat salaiset tiedonhankintakeinot rikosten estämiseksi säilyisivät ennallaan. Nykyiset Rajavartiolaitoksen käytettävissä olevat salaiset tiedonhankintakeinot on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Salaisen tiedonhankinnan yleisistä ja erityisistä edellytyksistä ja yksittäisistä keinoista säädettäisiin nimenomaisesti sen sijaan, että sovelletaan, mitä poliisilaissa säädetään. Rajavartiolaitos saisi oikeuden tekniseen kuunteluun, tekniseen katseluun ja tekniseen seurantaan (niin sanottu rynnäkkötarkkailu) Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan

henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Toimivaltuus voisi olla tarpeen esimerkiksi kiinniotossa pidättämismääräyksen perusteella, kun varmistetaan asunnossa olevien ihmisten lukumäärä ja olinpaikka sekä asunnon mahdollinen vaarallisuus.

Rajavartiolaitoksen käytössä olevat salaiset pakkokeinot rikoksen selvittämiseksi säilyisivät ennallaan lukuun ottamatta televalvontaa. Rajavartiolaitoksen nykyisin käytössä olevat salaiset tiedonhankintakeinot on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Rajavartiolaitokselle ehdotetaan oikeutta käyttää televalvontaa selvitettäessä sen tarkastettavaa asiakirjaa koskevaa epäiltyä törkeää väärennystä samoin kuin rajatarkastuksen yhteydessä epäiltyjä törkeää kätkemisrikosta ja ammattimaista kätkemisrikosta. Nykyään Rajavartiolaitos voi käyttää televalvontaa selvittäessään törkeää laittoman maahantulon järjestämistä ja siihen liittyvää ihmiskauppaa, törkeää metsästysrikosta ja törkeää laittoman saaliin kätkemistä.

Viime aikoina tapahtuneissa epäillyissä matkustusasiakirjojen väärennyksissä on ollut esimerkiksi kyse tapauksista, jossa kansainvälisen rikollisryhmän jäsen on tuonut tai ollut tuomassa Suomeen ulkomailla väärennettyjä matkustusasiakirjoja ja yrittänyt niitä hyväksi käyttäen salakuljettaa ihmisiä Suomesta eteenpäin. Törkeissä kätkemisrikoksissa ja ammattimaisissa kätkemisrikoksissa on puolestaan kyse esimerkiksi EU:n alueella varastettujen arvoautojen kuljettamisesta ulkorajan yli. Mainittuja rikoksia tehdään yleensä organisoidusti ja laajamittaisesti.

Televalvonta voi olla ainoa keino riittävän näytön saamiseksi näissä rikoksissa, joiden takana ovat yleensä järjestäytyneet kansainväliset rikollisryhmät. Mainittuja rikoksia ei käytännössä pystytä useinkaan selvittämään ilman televalvonnan toimivaltuutta (PeVL 32/2013 vp). Esimerkiksi varastetut arvoautot pyritään yleensä viemään mahdollisimman nopeasti ulkorajan yli, jolloin telepäätelaitteen sijaintitiedolla voi olla merkitystä asian selvittämisessä. Televalvontatietoja voitaisiin näissä tilanteissa myös saada ja antaa toisille EU-jäsenmaille eurooppalaisen tutkintamääräyksen perusteella.

Nykyään televalvonnan käyttäminen näiden rikosten tutkinnassa edellyttää, että Rajavartiolaitos perustaa yhteisen tutkintaryhmän poliisin kanssa. Tutkintaryhmän perustaminen ja poliisin liittäminen tutkintaan lisää molempien viranomaisten työmäärää asiassa, joka olisi mahdollista hoitaa yhden viranomaisen toimesta.

Rajavartiolaitokselle ei esitetä peitetoiminnan, valeoston ja ohjatun tietolähdetoiminnan toimivaltuuksia. Rajavartiolaitos on ottanut vastaan satunnaista luottamuksellista tietoa ulkopuolisilta henkilöiltä, mutta ainakaan toistaiseksi tietojen vastaanottoa ei ole tehty järjestelmällisesti.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2018, mutta voimaantulo siirtynee huhtikuulle 2018.